

Διάλεξη 5^η

Κυριάκος Κυριαζόπουλος,
Επίκουρος Καθηγητής
Τμήμα Νομικής ΑΠΘ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιεχόμενα ενότητας

1. 3^ο κεφάλαιο της έκθεσης του ειδικού εισηγητή του ΟΗΕ για τη θρησκευτική ελευθερία μετά την επίσκεψή του στην Γεωργία το 2003:
  - i. συνταγματική νομική θέση της ελευθερίας θρησκείας ή πεποίθησης
  - ii. Άλλες νομοθετικές ρυθμίσεις για την ελευθερία θρησκείας ή πεποίθησης
2. 4^ο κεφάλαιο της έκθεσης του ειδικού εισηγητή του ΟΗΕ για τη θρησκευτική ελευθερία μετά την επίσκεψή του στην Γεωργία το 2003:

Το ειδικό καθεστώς της ορθόδοξης εκκλησίας της Γεωργίας

Σκοποί ενότητας

---

1. Μελέτη της έκθεσης του ειδικού εισηγητή του ΟΗΕ για τη θρησκευτική ελευθερία για τη Γεωργία

3^ο κεφάλαιο της έκθεσης:

**1. συνταγματική νομική θέση της
ελευθερίας θρησκείας ή πεποίθησης**

Παράγραφος 20

Το σύνταγμα της Γεωργίας ασχολείται με το ζήτημα της ελευθερίας θρησκείας ή πεποίθησης με σχετικά γενικούς όρους. Στο α.19, στις παραγράφους:

1. κάθε άτομο έχει το δικαίωμα στην ελευθερία λόγου, σκέψης, συνείδησης και πεποίθησης.
2. η δίωξη ενός ατόμου για σκέψεις, πεποιθήσεις ή τη θρησκεία του, απαγορεύεται, όπως και ο εξαναγκασμός του να εκφράσει γνώμη για αυτά.
3. αυτά τα δικαιώματα δεν μπορούν να περιοριστούν, εκτός αν η άσκηση αυτών παραβιάζει δικαιώματα άλλων ατόμων.

Παράγραφος 21

- Πέραν της απαγόρευσης για τη δίωξη που βασίζεται στη θρησκεία ή την κοσμοθεωρία, οι μόνοι περιορισμοί που τίθενται στο σύνταγμα είναι εκείνοι που παραβιάζουν τα δικαιώματα άλλων ατόμων. Αυτή η διάταξη έχει καταστεί αντικείμενο επίκλησης για να παρεμποδίσει προσηλυτιστικές τάσεις που υιοθετούνται από ορισμένες μειονότητες, οι οποίες λέγεται ότι παραβιάζουν την ελευθερία θρησκείας των μελών της ορθόδοξης εκκλησίας
- Τα όρια που τίθενται στο σύνταγμα δεν είναι εντελώς όμοια με αυτά που προβλέπονται στο το α. 18 του διεθνούς σύμφωνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα που σχετίζονται με θέματα ελευθερίας θρησκείας ή κοσμοθεωρίας και είναι αναγκαία για την προστασία δημόσιας ασφάλειας, τάξης ή υγείας.

Παράγραφος 22

Το σύνταγμα απαγορεύει τις διακρίσεις οποιουδήποτε είδους, μεταξύ άλλων για λόγους θρησκευτικού ανήκειν :

- Άρθρο 14: καθένας γεννιέται ελεύθερος και είναι ίσος ενώπιον του νόμου ανεξάρτητα από φυλή, χρώμα δέρματος, γλώσσα, φύλο, θρησκεία, πολιτικές και άλλες πεποιθήσεις, εθνοτική καταγωγή , περιουσία και τίτλο ευγενείας ή χώρο διαμονής.

Παράγραφος 23

Ένα ξεχωριστό χαρακτηριστικό του γεωργιανού συντάγματος είναι ότι ρητά αναγνωρίζει το ρόλο που παίζεται από την ορθόδοξη εκκλησία στην ιστορία της χώρας:

- Άρθρο 9: το κράτος αναγνωρίζει την ειδική σημασία της γεωργιανής ορθόδοξης εκκλησίας στην ιστορία της Γεωργίας, αλλά συγχρόνως διακηρύσσει πλήρη ελευθερία θρησκευτικής πεποίθησης και ομολογιών καθώς και ανεξαρτησία του κράτους από την εκκλησία.

Σχολιασμός παραγράφων 20-23

Παρατηρούμε ότι ο ειδικός εισηγητής βρίσκει προβληματική τη συνταγματική διάταξη για τον περιορισμό της ελευθερίας θρησκείας η κοσμοθεωρίας (που αφορά μόνο την ελευθερία εκδήλωσης), λόγω της χρήσης της για απαγόρευση και ποινικοποίηση της ελευθερίας διδασκαλίας των μειονοτικών θρησκευμάτων, που επεδίωκαν να προσελκύσουν μέλη της ορθόδοξης εκκλησίας της Γεωργίας, λόγω της νομικής διατύπωσης της.

3^ο κεφάλαιο της έκθεσης:
2. Άλλες νομοθετικές ρυθμίσεις για
την ελευθερία θρησκείας ή πεποίθησης

Παράγραφος 24

- Εκτός από το σύνταγμα, η Γεωργία δεν έχει, προς το παρόν, οποιαδήποτε νομοθεσία που να θεσπίζει ένα νομικό καθεστώς που να διέπει τις θρησκευτικές κοινότητες και τα θρησκευόμενα.
- Αυτό δεν αποτελεί πρόβλημα για τη Γεωργιανή ορθόδοξη εκκλησία, εν μέρει εξαιτίας της συμφωνίας μεταξύ αυτής και του Γεωργιανού κράτους (βλ παρακάτω). Είναι ένα πραγματικό πρόβλημα για όλες τις άλλες θρησκευτικές κοινότητες που εγκαθιδρύθηκαν στη χώρα και στερούνται νομικού καθεστώτος που να τις καθιστά ικανές να διεξάγουν τις υποθέσεις τους ανεμπόδιστα.
- Μερικές θρησκευτικές κοινότητες, όπως των μαρτύρων του Ιεχωβά, έχουν προσπαθήσει να αποκτήσουν νομική προσωπικότητα.

Παράγραφος 25

Ένας νόμος για αυτό το θέμα έχει σχεδιαστεί από το υπουργείο δικαιοσύνης:

- Το νομοσχέδιο ορίζει τον τρόπο που διέπεται η σχέση θρησκευτικών κοινοτήτων με το κράτος (θρησκευτικό εκπαιδευτικό σύστημα, καθεστώς θρησκευτικών οργανισμών, διαδικασίες και τις προϋποθέσεις που πρέπει να ισχύουν για την καταχώρισή τους, θρησκευτικές δραστηριότητες και φιλολογία, αντικείμενα λατρείας, περιουσία και φορολογικό καθεστώς).
- Το νομοσχέδιο έχει υποβληθεί σε μερικούς διεθνείς οργανισμούς για να αξιολογηθεί από αυτούς σε σχέση με τη συμφωνία του με το διεθνώς δίκαιο. Σε πρώτη ανάγνωση (*prima facie*) δε θέτει μείζονες δυσκολίες.

Παράγραφος 26

- Ένας νόμος για τα θρησκευόμενα υποστηρίζεται από την πλειοψηφία των μελών της κυβέρνησης, από τη γεωργιανή ορθόδοξη εκκλησία και τις περισσότερες θρησκευτικές μειονότητες.
- Κάποιοι σχολίασαν στον ειδικό εισηγητή ότι ήταν πιθανώς αναγκαίος, δεδομένης της κατάστασης, ενώ άλλοι ότι μερικές απλές τροποποιήσεις σε τμήματα του αστικού κώδικα, που διέπουν τη νομική προσωπικότητα όσον αφορά θρησκευτικές κοινότητες και ενώσεις, θα ήταν αρκετές
- Το πρόβλημα αφορά την τελική μορφή του ν/σ, εφόσον η ορθόδοξη εκκλησία θέλει να της απονεμηθεί ειδικό καθεστώς. Επίσης, αφήνεται πέραν της έκτασης της εφαρμογής του νόμου για τα θρησκευόμενα που αυτή θεωρεί ως σχέτες, ενώ οι θρησκευτικές μειονότητες θα ήθελαν ο νόμος να ορίζει ότι όλα τα θρησκευόμενα είναι ίσα.
- Ενώ το ν/σ ήταν αποδεκτό όσον αφορά το σεβασμό για τη θρησκευτική ελευθερία θα μπορούσε να τροποποιηθεί από το κοινοβούλιο κατά τρόπο ασυμβίβαστο με το διεθνές δίκαιο προκειμένου να κερδίσει υποστήριξη κομμάτων, μη ευνοϊκά διατεθειμένων έναντι των θρησκευτικών μειονοτήτων.

4^ο κεφάλαιο της έκθεσης: Το ειδικό καθεστώς της ορθόδοξης εκκλησίας της Γεωργίας

Παράγραφος 28

- Η ορθοδοξία δεν είναι κρατική θρησκεία με την τυπική έννοια. Εντούτοις η σημασία της σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας και η συνταγματική συμφωνία την καθιστούν κρατική θρησκεία de facto.
- Τα αποτελέσματα μιας πρόσφατης έρευνας από ΜΚΟ δείχνουν ότι η ορθόδοξη εκκλησία είναι ο θεσμός τον οποίο οι γεωργιανοί εμπιστεύονται πολύ περισσότερο των πολιτικών οργανισμών. Πολλοί γεωργιανοί θεωρούν ότι η ορθοδοξία είναι ένα ουσιώδες στοιχείο της γεωργιανής εθνικής ταυτότητας.

Παράγραφος 29

- Στις 14/10/2002 η ορθόδοξη εκκλησία υπέγραψε μια συνταγματική συμφωνία με το κράτος. Η συμφωνία δίνει στην ορθόδοξη εκκλησία ειδικό καθεστώς:
  - ορίζει τη σχέση μεταξύ εκκλησίας και κράτους
  - ορίζει την εξουσία της εκκλησίας και καθορίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της
  - απαλλάσσει μέλη του κλήρου από τη στρατιωτική θητεία
  - θεσπίζει ιερείς για στρατό και φυλακές
  - προβλέπει ότι ο ορθόδοξος χριστιανισμός πρέπει να διδάσκεται στα δημόσια σχολεία
- Η συμφωνία, όντας συνταγματικού επιπέδου, τίθεται υπεράνω νόμων και διεθνών συνθηκών στην ιεραρχία των γεωργιανών νομικών κανόνων. Ο ειδικός εισηγητής δεν απέκτησε ακριβή και συνεκτική ενημέρωση για την σχέση μεταξύ συντάγματος και συμφωνίας (αν η συμφωνία βρίσκεται στο ίδιο νομικό επίπεδο με το σύνταγμα ή ακριβώς κάτω από αυτό).

Παράγραφος 30

- Η συνταγματική συμφωνία θέτει ζητήματα όσον αφορά το καθεστώς των θρησκευτικών μειονοτήτων. Η συμφωνία δεν περιέχει εκ πρώτης όψεως κάποια διάταξη που να παραβιάζει το διεθνές δίκαιο για την ελευθερία θρησκείας ή κοσμοθεωρίας ή να αποδεικνύεται ότι προκαλεί διακρίσεις, εκτός από ορισμένες ειδικές καταστάσεις όπως εκείνη που περιγράφεται παρακάτω.
- Το σχέδιο της συμφωνίας υποβλήθηκε σε διεθνή οργανισμό έτσι ώστε να αξιολογηθεί αν είναι σύμφωνη με το διεθνές δίκαιο.
- Οι περισσότερες από τις θρησκευτικές μειονότητες της χώρας υπήρξαν αντικείμενο διαβούλευσης όσο το κείμενο ήταν σε σχέδιο και δεν εμφανίστηκαν να έχουν εγείρει μείζονες ενστάσεις. Μερικές εξέδωσαν κοινές δηλώσεις με την ορθόδοξη εκκλησία υποστηρίζοντας το νέο κείμενο.
- Η κυβέρνηση δήλωσε ότι προτείνει σε διάφορες θρησκευτικές μειονότητες να συνάψουν παρόμοιες συμφωνίες. Πρόσφατα η κυβέρνηση έχει σταματήσει τις συνομιλίες με την καθολική εκκλησία για το θέμα αυτό.

Παράγραφος 31

- Έχει υποστηριχθεί ότι ήταν λιγότερο το περιεχόμενο της συμφωνίας απ' ό,τι η ύπαρξη της καθεαυτή που έθεσε ένα πρόβλημα, εφόσον οι μειονότητες, ενώ ήδη στερούνται οποιουδήποτε πραγματικού καθεστώτος, βρέθηκαν ωθούμενες ακόμα πιο πέρα προς το περιθώριο, ενώ οι εξουσίες και τα δικαιώματα της ορθόδοξης εκκλησίας επεκτάθηκαν σε έναν αριθμό τομέων.
- Στη σημερινή κατάσταση μισαλλοδοξίας έναντι των θρησκευτικών μειονοτήτων, η συμφωνία επέτεινε την ανισορροπία μεταξύ μειονοτήτων και ορθόδοξης εκκλησίας. Παρέχει περαιτέρω δικαιολόγηση σε εκείνους που αντιτίθενται στην ύπαρξη μειονοτήτων.

Παράγραφος 32

- Η διατύπωση της συμφωνίας δεν επιδέχεται οποιαδήποτε έννοια διστάμενου μέσα στην ορθόδοξη εκκλησία, κάτι που μπορεί να εγείρει προβλήματα όσον αφορά τη συμφωνία της συνταγματικής συμφωνίας με το διεθνές δίκαιο και με το σύνταγμα της Γεωργίας:

ένα κίνημα διστάμενο, σε σχέση με την πλειονότητα του πατριαρχείου Γεωργίας, για καθαρά δογματικούς λόγους, η «ορθόδοξη εκκλησία στη Γεωργία» δεν έχει αναγνωρίζει την εξουσία του πατριάρχη από το 1997. Όμως, δυνάμει του α. 6παρ6 της συνταγματικής συμφωνίας, το κράτος εκδίδει άδειες για την επίσημη χρήση συμβόλων και ορολογίας καθώς και για την παραγωγή, εισαγωγή και διανομή αντικειμένων εκκλησιαστικής λατρείας ύστερα από συμφωνία το πατριαρχείο.

Παράγραφος 33

- Άρα η «ορθόδοξη εκκλησία στη Γεωργία», το διιστάμενο κίνημα, θα έπρεπε να διασφαλίσει τη συναίνεση του πατριαρχείου Γεωργίας, κάτι το οποίο φαίνεται ακατανόητο και για τις δύο πλευρές.
- Το α. 6 της συμφωνίας μπορεί να παραβιάζει τα δικαιώματα ορισμένων ανθρώπων, όπως αυτό ορίζεται στο α. 14 και το α.19 του συντάγματος που εγγυάται την ελευθερία θρησκείας, καθώς και το διεθνές δίκαιο.
- Μια προσφυγή με αυτά τα επιχειρήματα ασκήθηκε στο συνταγματικό δικαστήριο, αλλά απορρίφθηκε με αιτιολόγηση ότι τα επιχειρήματα των προσφευγόντων δεν αποδείχτηκε ότι επηρεάστηκαν αρνητικά από τη συμφωνία.

Σχολιασμός παραγράφων 28-32

- Ο ειδικός εισηγητής θεωρεί ότι το πατριαρχείο της Γεωργίας δεν συνιστά, από άποψη τυπική, κρατική εκκλησία, αλλά η σημασία της και η συνταγματική συμφωνία καθιστούν το πατριαρχείο Γεωργίας de facto κρατική εκκλησία.
- Ο διεθνής οργανισμός στον οποίο υποβλήθηκε το προσχέδιο της συμφωνίας είναι η επιτροπή της Βενετίας του συμβουλίου της Ευρώπης
- Τουλάχιστον όσον αφορά την έννοια του διιστάμενου, υπάρχει αντίθεση της συμφωνίας με το σύνταγμα και το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Βιβλιογραφία

1. Έκθεση του ειδικού εισηγητή του ΟΗΕ για τη θρησκευτική ελευθερία για την Γεωργία
2. Σύνταγμα της Γεωργίας.
3. Συνταγματική συμφωνία της ορθόδοξης εκκλησίας της Γεωργίας με το γεωργιανό κράτος.
4. Διεθνές σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Γιώργος Μαριάς
Θεσσαλονίκη, Οκτώβριος 2016

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

